

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יז, תשכ"ו

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

דבריו ב"צבי" מיום ו' בתמוז אתתכ"ו לחורבן (תרנ"ה):
ואת הכלי אשר בו יתנדנדו טוב לקראו נדנדה או נדנדת.

ה. מנזר

ברשימתי ב"לשוננו לעם" קכג על חידושו של ילין
"צלם, צילום" סיפרתי, שילין הזכיר גם את המונח מנזר
כאחד מחידושו.

ואמנם בכתבים נבחרים שהוציא ועד היובל "למלאת
שבעים שנה לרבי דוד ילין", בחלק א' מציין בעל היובל
בסיפור קורות "ירושלים לפני ארבע מאות שנה", שתרגם
מערבית, בהערה למלה "מנזר" במשפט "ומשער ציון נמשכה
(והחומה) עוד מעט ימה כשלשים צעד עד מנזר הארמנים...":

במקום השם "בית מקלט לגזירים" יותר טוב לפי דעתי
להשתמש בשם מנזר, כי המשקל מפעל מורה על המקום כמו:
משכן, מקדש.

בפסוק "מנזריך כארבה וטפסריך כגוב גובי" שבנחום
ג, יז מפרשים מנזר מלשון נזר, ולא מלשון נזיר.

חיים רבין

מילון עברי-אנגלי שלם

לראובן אלקלעי, ירושלים, מסדה, 1430 עמ'.

מילון זה יצא בשתי מהדורות: בארבעה כרכים גודל
17.5×24 ס"מ, ובכרך אחד גודל 14×19 ס"מ ובעובי העולה

קצת על מחצית עוביים המצורף של 4 הכרכים. המהדורה
החדולה נוחה יותר לעין, כמובן, אך גם הקטנה, המצולמת
ממנה, ניתנת לקריאה בלי קושי, ואף כי הדפוס נראה מבעד
לדף, אין הדבר מפריע במיוחד מבחינה מעשית.

על פי הערכה המבוססת על 20 עמודים שנבחרו
באקראי מכיל המילון כ-45,000 מלים וכ-40,000 צירופי
מלים, ניבים, וביטויים, כולל מספר ניכר של פסוקי תנ"ך
המובאים עם תרגומם. בכך אפשר להניח, שהמילון מתקרב
לניצול מלא של אוצר הלשון המשמש במציאות הלשונית
הממוצעת של ימינו, פרט ליצירות ספרות שלשונן מיוחדת.
אין הוא מתיימר לשמש לקריאת טקסטים מתקופות-לשון
אחרות, וגם לא לתת את כל המינוח המקצועי — אף כי
המחבר כלל גם מלים מקצועיות מרובות. במבוא מדגיש
אלקלעי, שביסס את מילונו על קריאה נרחבת בעיתונות
„בעזרת“ המילון, שכמעט אין בקטעים הנדונים מלים או
היומית. ובאמת, מוכיח הניסיון לקרוא קטעי עיתונות
צירופים שאינם מופיעים אצל אלקלעי, בפירוש אנגלי העולם
את משמעותם במקום. זהו הישג חשוב, ומעלה מאוד את ערכו
של המילון למשתמש הזר, הרוצה לקרוא בעזרתו טקסטים
לא-ספרותיים.

בדיקה דומה בשירים (של דוד רוקח) העלתה, שגם
בשירה (מכל מקום בשירה שאינה חדשנית-קיצונית) מספיק
המילון, ואילו שני עמודים מתוך „אורח נטה ללון“ לש"י
עגנון (142—143) הכילו את הביטויים האלה שאין למצאם
במילון אלקלעי: סוכת עיתונים, הקיצור, פדגוגיון, יעודתו,

תינוקות מצפצפין בעברית, אין ... כנגד ... כלום, הפקיע ...
 מקדושתו; כלומר, לומד, שירצה לקרוא עגנון בעזרת אלקלעי,
 לא יבוא על סיפוקו. יש להצטער על כך, שהרי סיפורי עגנון
 משמשים הרבה בתכנית ללומדי עברית, והיה ראוי שדווקא
 סופר זה ינוצל עד תום במילונים הדור-לשוניים.

תרגום המלים והצירופים לשפה האנגלית בדרך כלל
 נכון וממצה הוא, ולעתים מוצלח ביותר. ברור לכל בעל ניסיון
 במלאכת התרגום, שאין אף הטוב שבמילונים יכול לספק
 באופן מיכני את המלה הצריכה להופיע בתרגום בהקשר
 נתון, אלא שבחירת המלה בלשון המטרה מותנית גם ע"י
 המלים שמסביבה, ועל כן אין ריבוי המלים הנרדפות בצד
 האנגלי אלא עזרה מסוימת לעמוד על משמעותה המדויקת
 של המלה העברית. עזרה נוספת ניתנת בצירופי לשון, שאין
 בהם כל צד אידיומטי בעברית, אלא שתרגומם באנגלית
 שונה, והמחבר הרבה בהבאת צירופים מסוג זה.

למרות שאיפתו לשלמות, לא הצליח אלקלעי לכנס
 במילונו את כל המלים השייכות למציאות הישראלית, ושדווקא
 הן חשובות למשתמש הזר. רשמתי לעצמי גירעונות אלה,
 ובודאי יש עוד כהנה וכהנה: בחינות מוקדמות, בן-טובים
 (במובן השלילי), גברבר, התקבל אצל רופא, חמולה, כלנתריסס,
 מונית שרות, ערי פיתוח, ציון מגן, רשות מקומית, גרשם
 (גרשם עצמו בתור חבר או מבקש), שחרר (סכום בתקציב),
 תוספת ערב, המילון מכיל שפע מלות סלנג, וטוב עשה המחבר
 שהכניסן, כי הלומד ימצא אותן בסיפורים. גם כאן אין
 להשיג שלמות, ואין למנוע, שמלות סלנג יתישנו בשעת

הדפסת המילון. יש בו גם רוב המלים הזרות אשר בשימושנו.
 צעד נכון היה גם הזכרת צורות רבות של בינוני פועל
 ובינוני פעול, בנפרד (מלה חסרה במילון!) מן הפעלים שמהם
 הן גזורות, כי במקרים לא מעטים יש לבינוני גוני משמעות
 משלו. אך יש גם הפרזות, כגון הבאת: נשון, מודבק, מדיק
 כערכים נפרדים. כמו בכל מילון עברי בימינו, מובאות כל
 צורות שמות הפעולה (פעילה, פיעול), ברכה שרובה לבטלה.
 אלקלעי מבדיל בבירור בין שווא נע לשווא נח ע"י
 השמטת השווא הנח (פרט לאל"ף), ומשמיט את הדגש הקל
 בגימ"ל ודל"ת. בשאר הדברים אינו מתרחק מן הניקוד
 המסורתי. המלים מובאות בכתיב חסר "דקדוקי", אף כשהדבר
 ודאי יגרום לחיפושים מייגעים אצל מתחילים. כל הפעלים
 ניתנים בערך השורש, ורק לעתים רחוקות ניתן מראה מקום
 מצורה פועלית קשה לשורש, או מכתיב מלא לכתיב החסר.
 צירופי מלות-יחס עם שמות-עצם ניתנים בערך השם, אך
 כאשר הצירוף קיים למעשה קיום נפרד, יש ואפשר למצוא
 גם את הצירוף באות שלו, למשל: ברוגז, מזמן; אבל
 כאילו ישנה רק בערך אילו. אין גם עקיבות מלאה בנוגע
 לערכים ראשיים וערכי משנה (באות קטנה יותר): לעתים
 מובאים צירופי לשון כערכים ראשיים, ולא תמיד ברור לי למה
 דווקא אלה, ולא אחרים.

חסר במילון מבוא אנגלי, אע"פ שכמה הסברים
 באנגלית נחוצים ביותר; למשל: שבמקום — כס — x
 שהקורא ימצא בטקסט, צריך לחפש במילון הזה תחת — קס —
 (אבל לא בתחילת המלה, למשל כסילופון), או שבמקום

יזם כותב מילון זה ייסס. חסרה גם הרשימה של המלים המחודשות ע"י המחבר, המובטחת במבוא, וכאן יש אולי לשבח את המחבר על ההשמטה, כי לע"ד אין זה תפקידו של מחבר מילון עברי-אנגלי להכניס חידושי לשון משלו שלא נקלטו בלשון, ואילו חידושים שנקלטו, כבר אינם "שלו" לצורך הרישום במילון.

"המילון השלם" הוא תרומה חשובה לרישום השלם של אוצרות הלשון העברית, והמחבר ראוי לשבח ולתודה על עבודתו המסורה והקשה.

ראובן מירקין

"המילון החדש" לאברהם אבן-שושן

"המילון החדש" לאברהם אבן-שושן אינו מהדורה מורחבת ומתקנת של "מילון חדש", אשר הופיע לראשונה בשנים 1947-1952, וכרך המילואים שלו יצא בשנת 1958. המילון שלפנינו נערך כולו מחדש, ובכמותו עולה הוא על קודמו כמעט פי שניים. אולם אין זו מעלתו העיקרית של המילון החדש, כי לא הכמות קובעת את איכותו של מילון. במשך חמש-עשרה השנים, שעברו מאז צאתו, היה מילונו "הישן" של אבן-שושן לשם דבר במילונות העברית. רוב המילונים הדו-לשוניים, שנתפרסמו בארץ בתקופה זו, הלכו בעקבותיו, הן באוצר המלים והן בשיטת סידור המילון. והנה שוב צעד אבן-שושן צעד גדול, והוציא מתחת ידו מילון עברי שימושי מעולה.

האטימולוגיה. מילונו החדש של אבן-שושן הוא